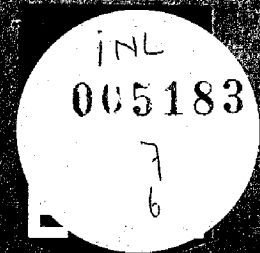

INFO-SCOOP

Maj. H.J.Jacobs

Voor velen van ons zit de vakantie termijn er alweer op en roept onze plicht. De herfst heeft zijn intrede gedaan, een frisse herfstblik kan dan ook worden geworpen op de situatie in de wereld.

In deze Info-Scoop niet zozeer de actuele politieke situatie op de Balkan, maar twee artikelen welke zeer nauw zijn verbonden met de huidige actuele situatie op de Balkan.

Het eerste artikel is een bijdrage van de aaoi Breurkes, die ingaat op de ontwikkelingen en vorderingen van de ICTY.

Het arresteren van oorlogsmisdadigers blijft niet beperkt tot alleen Bosnië Herzegovina, wat o.a. blijkt uit de arrestatie van de Bosnisch-Servische generaal Momir Talic. Dit kan in de toekomst inhouden dat indien een Bosnische Serviër voorkomt op de geheime lijst met personen waartegen een aanklacht loopt, de kans groot is dat hij net als Talic gearresteerd kan worden buiten Bosnië- Herzegovina. Of zal het bij deze ene arrestatie blijven?

Wat is de houding en reactie van Kroatië jegens de arrestaties en of uitlevering van mogelijke oorlogsmisdadigers?

De Int Hiemstra levert een bijdrage door zijn artikel "Joegoslavië en de Islam".

Terug in de tijd, op zoek naar de oorsprong van de moslims in Joegoslavië. De bloei en ontwikkeling van de handel heeft er zorg voor gedragen dat vele religies over onze aardbol werden verspreid. Zo ook de Islam. De schrijver gaat met grote stappen door de tijd en geeft uitleg over de Islamisering van de Balkan. Daarbij geeft hij aan dat ondanks het feit dat er parallellen zijn geweest de Islamisering van Bosnië een heel andere weg heeft gevolgd dan die in Kosovo. Tot slot gaat hij specifiek in op de Islamisering van Bosnië en Kosovo.

COLOFON

INFO-SCOOP is een maandelijks uitgave van 101 Mipel
Adres: Simon Stevinkazerne, MPC
41 A, Postbus 9012, 6710 HC Ede
Telefoon: 0318-683050/3073/3023
Redactie: Maj H.J.Jacobs, Sgt1
H.Vels, Sgt Mijnheer.

INFO-SCOOP wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie.

De inhoud van de **INFO-SCOOP** is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publicatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

Indien uw verzendadres is gewijzigd, gelieve dit doorgeven aan repro 101 Mipel (zie bovenstaand adres of telefonisch 031868-3023).

INHOUDSOPGAVE

COLOFON.....	2
ICTY AGRESSIEVER.....	2
JOEGOSLAVIË EN DE ISLAM.....	5
JOEGOSLAVIË - HET LAND EN ZIJN BEWONERS.....	5
DE KOMST VAN DE ISLAM.....	5
KOSOVO.....	6
BOSNIË.....	7
VERVAL VAN HET OSMAANSE RIJK.....	8
DE EERSTE WERELDOORLOG EN DAARNA.....	8
KOSOVO.....	8

ICTY AGRESSIEVER

Aooi A.W. Breurkes

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Volkskrant; NRC-Handelsblad; Internet International Herald Tribune; Algemeen Dagblad.

Het ICTY (International Crime Tribunal for Yugoslavia) wordt steeds actiever in het arresteren van vermeende oorlogsmisdadigers uit het Voormalige Joegoslavië. Zij is niet alleen in Bosnië-Herzegovina actief, maar nu ook daar buiten. Zo werd kort geleden in Wenen de Bosnisch-Servische generaal Momir Talic gearresteerd. Het ICTY beperkt zijn activiteiten niet alleen tot Bosnië, maar zet ook de regering van Kroatië onderdruk.

Op 26 augustus 1999 werd onverwachts in Wenen de chef-staf van het leger van de RS (VRS=Vojska

noord-westelijke deel in 1992-1993, begonnen de Bosnische Serviërs met het verdrijven van zeker honderdduizenden bosniaks en Bosnische Kroaten. Vooral in de regio rond Prijedor werden etnische zuiveringen met de grootste wreedheden uitgevoerd. Hier ontstonden de beruchte kampen Prijedor, Omarska en Trnopolje, waar de bosniaks en Bosnische Kroaten mishandeld, gemarteld en vermoord werden. Talic was lid van de crisisstaf, die was opgezet door Radovan Karadzic. Talic wordt samen met de voorzitter van de crisisstaf, Radoslav Brdjanin, mede verantwoordelijk gehouden, voor de hen ten laste gelegde oorlogsmisdaden. Laatstgenoemde werd op 6 juli 1999 door Britse SFOR militairen in Bosnië gearresteerd. Volgens het tribunaal hebben de twee zich schuldig gemaakt aan het opstellen, uitvaardigen, uitvoeren en ondersteunen van een plan voor het verdrijven van de niet-Bosnisch-Servische bevolking. Tevens worden zij be-

Talic
Internet

Republika Srpska), de 57 jarige generaal Momir Talic, gearresteerd om voor het ICTY in Den Haag te verschijnen. Dit is de eerste keer dat een van oorlogsmisdaden verdachte buiten het grondgebied van het Voormalige Joegoslavië is gearresteerd. Tijdens het conflict was generaal Talic commandant van het Eerste Krajina Korps dat in het noordwestelijk deel van Bosnië heeft geopereerd. Na de verovering van het

Volkskrant, 30 augustus 1999

schuldigd van de moord op en de gevangenzetting en deportatie van niet-Bosnische Serviërs.

Op 14 maart 1999 had het ICTY een geheime aanklacht tegen Talic uitvaardigd. Generaal Talic was op uitnodiging van de OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe) in Wenen om een congres bij te wonen. Op dit congres zou men van gedachten wisselen over een mogelijke samenwerking tussen het leger van de VRS en dat van de bosniaks

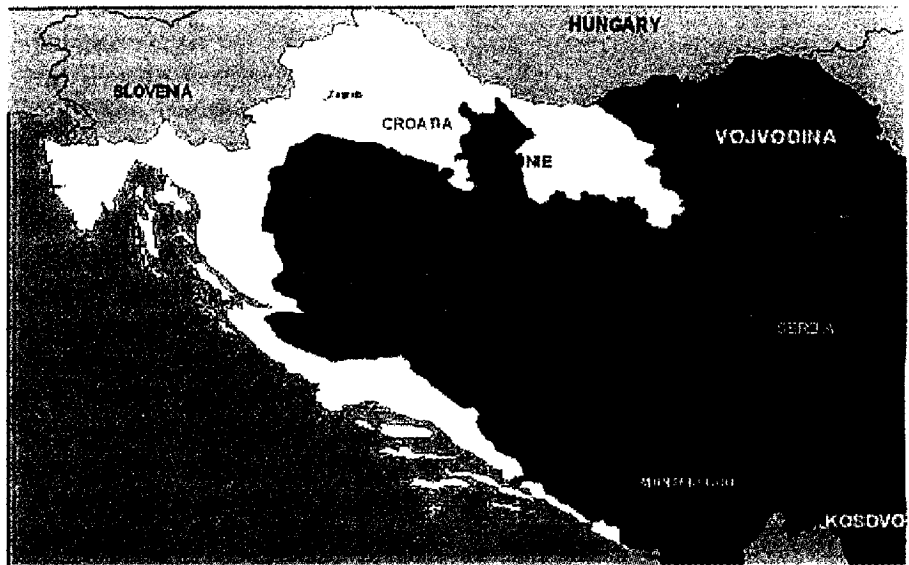
en de Bosnische Kroaten (VF=Vojska Federacije) in Bosnië.

De arrestatie van Talic heeft in de RS tot woedende reacties geleid bij zowel de radicale als de gematigde Bosnisch-Servische politici. Demonstraties door de Bosnisch-Servische bevolking tegen de arrestatie zijn uitgebleven. Een oorzaak kan zijn dat de inwoners van de RS na vijf jaar oorlog murw zijn geworden en voornamelijk bezig zijn om te overleven. Het ICTY werd door de politieke leiders verweten, dat zij de OSCE hadden "gebruikt" om Talic te kunnen arresteren. In de RS veroordeelde de Bosnisch-Servische politici het bestaan van een geheime lijst met personen waartegen een aanklacht loopt.

Dit kan in de toekomst inhouden dat indien een Bosnische Serviër op deze lijst voorkomt en naar het buitenland gaat, de kans groot is dat hij net als Talic gearresteerd kan worden. Er heerst dan ook grote onrust onder een aantal prominente figuren, die zich nu zowel in de RS als daarbuiten zich niet meer veilig voelen. De geheime lijst van het ICTY was in de RS al bekend. Ondanks het feit dat Talic op de hoogte was dat zijn naam op deze lijst voorkwam is hij toch naar Wenen afgereisd. Bij zijn verschijnen in Den Haag, op 31 augustus, verklaarde Talic onschuldig te zijn aan de hem ten laste gelegde misdaden tegen de menselijkheid.

Talic is de eerste prominente figuur, die is gearresteerd en naar het ICTY in Den Haag is overgebracht. Dat het niet bij Talic zal blijven mag duidelijk zijn uit het feit dat het ICTY recentelijk heeft aangegeven dat ook Tudjman, de huidige president van Kroatië, zich voor zijn betrokkenheid bij het conflict, in Den Haag zal moeten komen verantwoorden. Kroatië reageerde fel op deze uitspraak en er zullen veel obstakels uit de weg moeten worden geruimd voordat dit gerealiseerd zal zijn.

In juni 1991 verklaarde Kroatië zich samen met Slovenië onafhankelijk en traden deze landen uit de toenmalige Federale Republiek Joegoslavië. Het

Krajina Internet

gevolg was dat de Servische bevolking, die zich in de door Kroatië gecontroleerde gebieden bevond, door etnische zuiveringen werd verdreven. Een herhaling vond plaats bij de overname in april 1995 van West-Slavonië (UNPA West) tijdens operatie FLASH en van de Krajina Noord en Zuid (UNPA Noord en Zuid) in augustus van hetzelfde jaar tijdens operatie STORM. Volgens de scheidende hoofdaanklaagster van het ICTY, Louise Arbour, zijn de regeringstroepen van Kroatië betrokken geweest bij de etnische zuiveringen tijdens deze operaties.

Het ICTY heeft regelmatig problemen met de huidige regering van Kroatië. Zij beklagde zich zelfs bij de Veiligheidsraad, omdat Kroatië geen medewerking wilde verlenen bij het ter beschikking stellen van de documenten die betrekking hebben op de hierboven genoemde operaties. Ook weigerde Kroatië twee van oorlogsmisdaden verdachte, Vinko "Stela" Martinovic (35 jaar) en Mladen "Tuta" Naletilic (52 jaar), die in 1993 de etnische campagnes tegen de bosniaks hadden geleid in Centraal-Bosnië en rond Mostar, uit te leveren aan het ICTY. Martinovic is tijdens de oorlog tussen de Bosnische Kroaten en de bosniaks in Centraal-Bosnië (1993-1994) lid geweest van de fascistische Kroatische HOS-militie en was tevens de rechterhand van

Naletilic. Dat het hier niet om al te vriendelijke personen gaat mag duidelijk zijn uit het feit dat beiden door de Kroatische rechtbank zijn veroordeeld. Martinovic is tot acht jaar gevangenis veroordeeld wegens de moord op een vrouw in Mostar. Naletilic is aangeklaagd wegens afpersing en aanzetten tot moord.

Kroatië vond dat zij eerst hun straf in het land zelf moesten uitzitten en daarna pas aan het ICTY zouden worden overhandigd. Het ICTY eiste echter directe uitlevering van de twee. Het Westen dreigde zelfs met opschorting van de economische hulp aan Kroatië. Voor dit land is deze hulp gezien de niet al te florissante economische en politieke situatie onontbeerlijk.

De regering van Kroatië koos eieren voor zijn geld en maakte bekend een deel van de documenten over te dragen aan het ICTY. De documenten bleken niet die informatie te bevatten over de operaties STORM en FLASH waar het ICTY naar zocht. Mogelijk zijn de heersende politici bevreesd, dat indien de gezochte informatie wel bij het ICTY terecht zou komen, dit zou kunnen leiden tot de arrestatie van andere prominente figuren uit Kroatië.

Vinko Martinovic werd op 9 augustus overgedragen aan het ICTY. Naletilic werd door Kroatië niet uitgeleverd, daar hij eerst in het Kroatië zelf berecht moest worden. Tevens

v.l.n.r. Tudjman en Jelavic
Internet

liet volgens zeggen zijn gezondheid niet toe dat hij naar Den Haag zou worden overgebracht.

Arbour deelde tijdens de zitting van een Bosnische Kroatische verdachte oorlogsmisdadiger in juli 1999 mee, dat Tudjman niet alleen verantwoordelijk zou zijn geweest voor de etnische zuiveringen in zijn land. Hij zou tevens betrokken zijn geweest bij de bloedige campagnes in Centraal-Bosnië, uitgevoerd door de Bosnische Kroaten tegen de bosniaks in 1993. Tudjman zelf ontkende de aan hem gerichte beschuldigingen. Hij verklaarde zelfs dat Kroatië en hij alles er aan hadden gedaan om de staat Bosnië te verdedigen. Zelfs adviseerde hij de Bosnische Kroaten om in 1992 voor het referendum te stemmen voor een onafhankelijk Bosnië en was Kroatië het eerste land dat de onafhankelijke staat Bosnië erkende. Het ICTY was niet tevreden met de uitleg van Tudjman, de uitlevering van Martinovic en de documenten die overhandigd waren. Op 26 augustus j.l. heeft de voorzitter van het ICTY Kroatië formeel bij de Veiligheidsraad van de VN aangeklaagd wegens gebrek aan medewerking met dit tribunaal. Kroatië is, net als elke lidstaat van de VN, verplicht met het tribunaal mee te werken. Zagreb vindt dat zij hebben gedaan wat van hen werd gevraagd en was dan ook uiterst "ver-

baasd" over de aanklacht bij de Veiligheidsraad. De regeringspartijen van Kroatië realiseerden zich dat indien de Veiligheidsraad, middels economische sancties, tot actie zou overgaan, dit voor hen slecht zou uitkomen. Vooral in het licht van de komende verkiezingen die in december of januari plaats zullen gaan vinden. Voor de tweede keer binnen een zeer, kort tijdsbestek moest Kroatië toegeven aan de eisen van het ICTY. De rechtbank van Zagreb bepaalde op 1 september j.l. dat Naletilic aan het ICTY moet worden uitgeleverd.

De advocaten van Naletilic hebben hiertegen beroep aangetekend. Men kan zich afvragen of er mogelijk politieke redenen zijn om dit proces (uitlevering) te vertragen.

Niet alleen het ICTY wil vermeende oorlogsmisdadigers naar Den Haag brengen om zich daar te verantwoorden voor hun daden, maar ook de copremier van Bosnië-Herzegovina, Haris Silajdzic (bosniak).

Hij verklaarde op 25 augustus j.l. dat Tudjman verantwoordelijk is voor het verloop van de oorlog tussen de Bosnische Kroaten en de bosniaks en vindt dat Tudjman zich moet verantwoorden voor het ICTY. De regering van Kroatië reageerde furieus middels zijn minister van buitenlandse zaken op deze aanklacht en eiste dat Silajdzic zijn aantijgingen zou intrekken. Hij weigerde resoluut.

Voor de persoon Tudjman en zijn partij de HDZ (de grootste politieke partij in Kroatië), komen deze beschuldigingen met de komende verkiezingen in het vooruitzicht, december of januari slecht uit. Hoe lang kan Kroatie, of anders gezegd Tudjman, dit nog volhouden om uit de greep van het ICTY te blijven?

CONCLUSIE

Het ICTY laat niet alleen SFOR binnen Bosnië-Herzegovina vermeende

oorlogsmisdadigers arresteren, maar gaat nu buiten dit land zelf tot acties over.

Dit blijkt uit de arrestatie van Talic in Wenen en de druk die wordt uitgeoefend op de regeringsleiders van Kroatië om mee te werken met het ICTY. De stap van de minder belangrijke naar de meer belangrijke vermeende oorlogsmisdadigers lijkt gezet te zijn. Het lijkt erop dat de tijd rijp is om nog meer prominente figuren, zoals Karadzic en Mladic, naar Den Haag te brengen om voor het ICTY te verschijnen.

Deze positieve ontwikkeling binnen het ICTY, niet meer afwachten, moet voor de scheidende hoofdaanklager, de Canadese Louise Arbour, een mooi "afscheidscadeau" zijn.

Zij zal eind september haar taak overdragen aan de 52-jarige Zwitserse Carla del Ponte.

Louise Arbour
Volkscrant, 26 augustus 1999

JOEGOSLAVIË EN DE ISLAM.

Tlnt.drs.S.Hiemstra

Vanaf het moment dat de desintegratie van Joegoslavië begon zijn wij ons bewust geworden van het feit dat daar aanzienlijke groepen moslims wonen. In de vele publicaties die sindsdien over Joegoslavië zijn verschenen wordt over de oorsprong van deze moslims erg weinig gezegd. In dit artikel ga ik hier op in. Verder zal ik schetsen hoe de huidige getalsmatige verhouding tussen moslims en christenen in het gebied ontstaan zijn.

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van: Malcolm, N., Kosovo, a short history, Norris, H.T., Islam in the Balkans en Bennet, C., Yugoslavia's bloody collapse.

JOEGOSLAVIE - HET LAND EN ZIJN BEWONERS.

Hoewel Joegoslavië als staat niet meer bestaat, blijf ik toch deze naam gebruiken om die gebieden die behoorden tot Joegoslavië mee aan te duiden. Wij zijn er mee bekend geraakt dat Joegoslavië een lappendeken is van allerlei grotere en kleinere volken: de Slavische Serviërs, Kroaten, Bosnische moslims, Montenegrijnen en Macedoniërs, daarnaast de niet-Slavische Albanen, Hongaren en nog een paar zeer kleine minderheden, onder andere Turken en Zigeuners. Ik zal nu eerst ingaan op de oorsprong van deze volken.

De oudste gegevens die wij over Joegoslavië en zijn bevolking hebben, stammen uit de Romeinse tijd. Destijds was Joegoslavië een provincie van het Romeinse rijk, Illyrië genaamd. De bewoners van deze provincie werden de Illyriërs genoemd. De Albanen zeggen van dit volk af te stammen. Of dat zo is, is niet zeker, in ieder geval zijn de Albanen geen Slaven. De Slaven vestigen zich tijdens de volksverhuizingen, 400-700 N.C., vanuit het noorden in het gebied. De Hongaarse aanwezigheid in Joegoslavië, in Voivodina, stamt

ook uit deze tijd. Over de eerste eeuwen na de komst van de Slaven en de Hongaren en over hun relatie met de Albanen is weinig bekend. De volken waren georganiseerd in losse stamverbanden die elk hun eigen territorium hadden. De etnische verdeeldheid zoals die nu bestaat was in die tijd lang niet zo sterk.

Dat de Slaven zich tegenwoordig verdeeld zien in verschillende volken is voornamelijk een gevolg van de verschillende religies waartoe ze in de loop der tijd overgingen: de westerse stammen, de Hongaren en het grootste deel van de Albanen gingen over tot de West-romeinse variant van het Christendom die zich later zou uitkristalliseren tot het Rooms-Katholicisme. De oosterse stammen en de rest van de Albanen bekeerden zich tot de Oostromeinse variant, later bekend als de Orthodoxie. Het ontstaan van deze twee vormen van Christendom gaat terug op meningsverschillen tussen de kerkelijke autoriteiten van Rome en die van Constantinopel. Die leidden uiteindelijk tot een breuk tussen beide waarna de christelijke wereld in twee kampen verdeeld raakte.

In de loop der eeuwen ontwikkelden zich uit de stamverbanden onafhankelijke koninkrijken. In het westen ontstonden de katholieke staten Slovenië en Kroatië. Deze staten omvatten grofweg hetzelfde gebied als de huidige republieken Slovenië en Kroatië. In het oosten onstonden de orthodoxe koninkrijken Montenegro en Servië, dat bestond uit het huidige Servië, Macedonië en Kosovo, waar een aanzienlijke katholieke Albanese populatie woonde. In het midden van Joegoslavië lag Bosnië-Herzegovina, waar men een eigen, afwijkende variant van het christendom beleed. Voivodina werd onderdeel van het koninkrijk Hongarije

De Zigeuners zijn later in de Middeleeuwen in Joegoslavië terecht gekomen. Zij hebben tot op de dag van vandaag hun eigen cultuur behouden. De islamitische Turken tenslotte zijn

het restant van de grote groep Turken die in de Osmaanse tijd in Joegoslavië zijn gekomen maar daarna grotendeels verjaagd werden. Hierover volgt later meer.

DE KOMST VAN DE ISLAM

De Islam is vanaf de elfde eeuw op de Balkan gekomen. Kroaten en Bosniërs hadden kennis gemaakt met de Islam via de handel met Zuid-Italië dat toen in handen was van Arabische moslims. Een aantal van hen nam dit geloof over. Wat hun motivatie is geweest is moeilijk te zeggen. We zien vaker dat religies zich via de handel verspreiden. Voorbeelden zijn de verspreiding van de Islam op Java in de dertiende eeuw en het Katholicisme in en via Dubrovnik in de Middeleeuwen. Mogelijk hangt het verschijnsel samen met het vergroten van handelsmogelijkheden.

Van de veertiende tot en met de zestiende eeuw vormt zich in de regio een nieuw machtsevenwicht. Servië, Bosnië en Hongarije inclusief Voivodina komen in handen van de islamitische Osmanen, Kroatië wordt onderdeel van het katholieke Habsburgse rijk. Het onherbergzame Montenegro blijft onafhankelijk.

De Osmanen zijn van oorsprong een islamitische Turkse clan, genoemd naar zijn stamvader, Osman. Zij waren, samen met vele andere islamitische Turken, in de loop van de elfde eeuw in Anatolië (het huidige Aziatische deel van Turkije) terecht gekomen om oorlog te voeren tegen het christelijke Oost-Romeinse rijk. Zij waren daarheen gestuurd door de Seljuken, de dynastie die toen over Iran, Iraq en Syrië heerste.

Het Midden-Oosten werd in die tijd overspoeld door Turken uit Midden-Azië en om te voorkomen dat ze daar voor onrust zouden gaan zorgen, stuurden de Seljuken ze naar Anatolië.

In de loop der tijd waren de Osmanen, dankzij hun politieke en militaire vaardigheden, uitgegroeid tot de leidende familie over een zeer grote groep Turkse stammen. In de veertiende eeuw hadden deze Turken de overstep van Anatolië naar de Balkan

gemaakt en in de daaropvolgende tweehonderd jaar de hele Balkan onder hun gezag gebracht. Een aantal van hun vestigde zich in Joegoslavië. De Habsburgers en de Polen hebben in de zestiende eeuw een einde gemaakt aan de Osmaanse opmars, waarbij de eersten er in slaagden het katholieke noordwesten van Joegoslavië te veroveren.

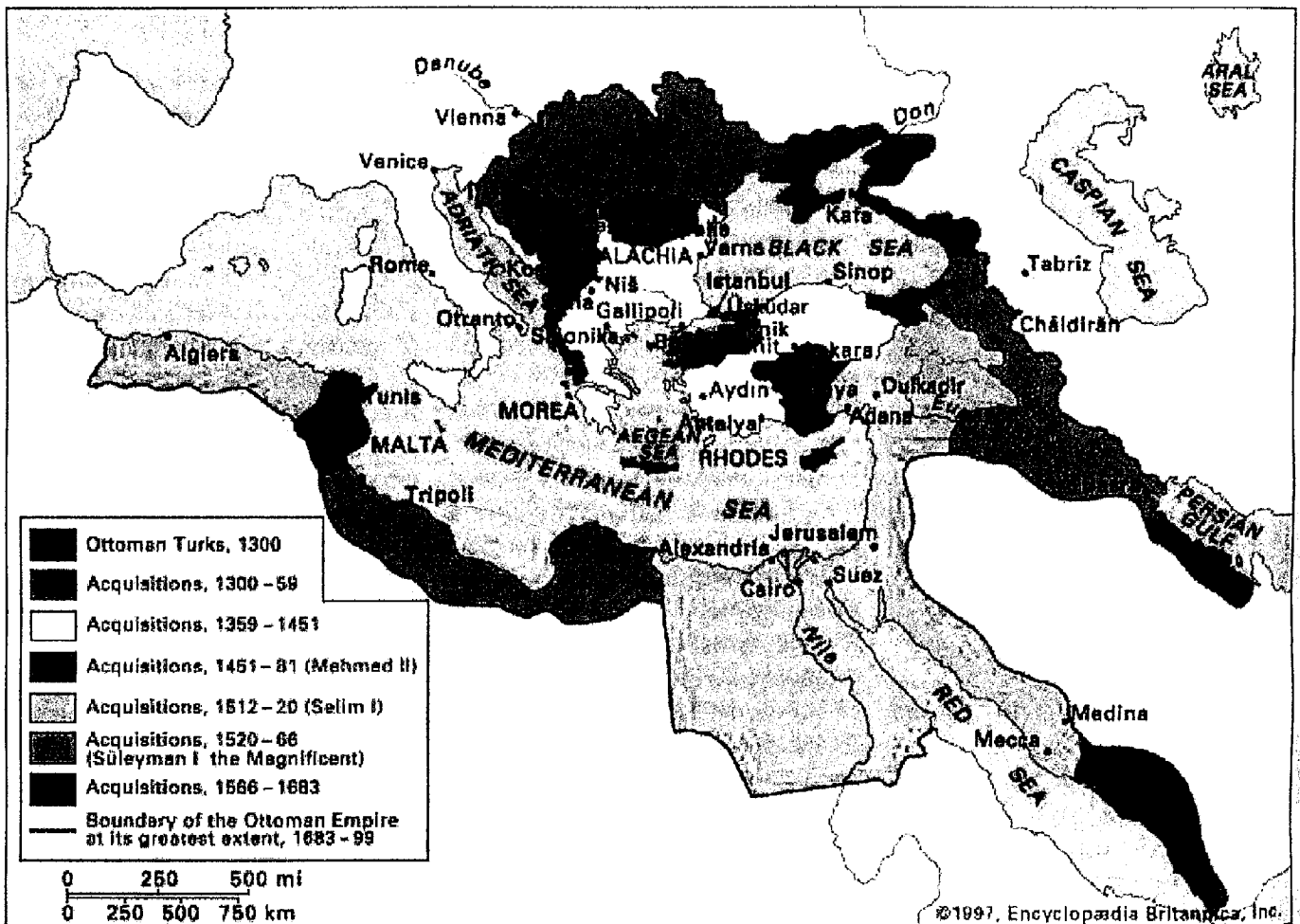
Onder de Osmanen wordt de Islam de staatsgodsdienst in Joegoslavië. Het gevolg is een grootschalige islamisering. Het zijn voornamelijk Albanezen en Bosniërs geweest die zich tot de Islam bekeerd hebben, hoewel er ook wel een kleine minderheid is van Servische moslims. Interessant is nu om na te gaan waarom zij wel grotendeels tot de Islam zijn overgegaan en de andere volken niet.

hebben bekeerd, moeten we kijken naar het Osmaanse staatsbestel, de verhoudingen tussen de katholieken en orthodoxen binnen het Osmaanse rijk en de internationale machtsverhoudingen.

Ten eerste de Osmaanse staat. Deze kende, op basis van de islamitische wet, de christelijke onderdanen godsdienstvrijheid toe, zij het met enige beperkingen. Zo mochten bijvoorbeeld christelijke gebedshuizen niet groter zijn dan islamitische en hadden christenen aanmerkelijk minder vrijheid bij het houden van hun erediensten en religieuze feesten dan moslims. Bovendien betaalden christenen meer belasting dan moslims, mochten ze geen land bezitten en ook hadden ze een zwakkere rechtspositie en een minder maatschappelijke status. Alle christelijke gemeenten

komst van de Osmanen de staatskerk geweest en had daarom altijd grote sommen geld van de overheid ontvangen. De katholieke kerk had altijd geld vanuit Rome ontvangen. Beide moesten het nu doen met wat de bevolking nog kon missen naast de rijksbelastingen, wat natuurlijk niet zo veel was.

Beide christelijke gemeentes werden dus benadeeld door de komst van de Osmanen. Voor de orthodoxen was de achteruitgang echter lang niet zo erg als voor de katholieken. De machtspositie van de orthodoxen ten opzichte van de katholieken in de door de Osmanen beheerste gebieden was zelfs sterker geworden dan hij voor de komst van de Osmanen was. Orthodoxen vormden van oudsher de toonaangevende en overgrote christelijke gemeente in de gebieden die

expansie van het Osmaanse Rijk

KOSOVO

Om te verklaren waarom zoveel katholieke Albanezen zich tot de Islam

hadden te lijden onder het gegeven dat ze het met aanmerkelijk minder inkomsten moesten stellen dan voorheen. De orthodoxe kerk was tot de

onder Osmaans gezag waren gekomen. Hun hele kerkelijke infrastructuur, inclusief de residentie van de kerkelijke top te Istanbul, werd door

de Osmanen in tact gelaten. De katholieken waren voor hun infrastructuur voor een belangrijk deel afhankelijk van Rome, waar de top van de katholieke geestelijkheid zetelt. Voor de komst van de Osmanen had Rome nog redelijk veel politieke invloed op de Balkan die zich ook vertaalde in een sterke kerkelijke infrastructuur. Met de komst van de Osmanen verdwenen beide.

Puur door hun aantal vormden de orthodoxen al een sterkere belangengroep aan het Osmaanse hof dan de katholieken, maar ook de internationale machtsverhoudingen waren sterk in hun voordeel: vrijwel alle orthodoxe christenen ter wereld woonden in het rijk en stonden dus onder controle van de overheid. De Russen vormden hierop een uitzondering, maar die werden pas vanaf de achttiende eeuw een gevaar. De katholieken echter hadden geloofsgenoten in Venetië en het Habsburgse rijk, twee van de ergste vijanden van de Osmanen terwijl ook het hoofd der katholieken, de paus, een tegenstander van de Osmanen was. De katholieke onderdanen van de sultan werden dus begrijpelijkerwijs als potentiële vijanden gezien, terwijl de orthodoxen vrij waren van die verdenking. Zij werden door de Osmanen juist als bondgenoten gezien tegen de katholieke vijanden van het rijk, waardoor ze de bevoorrechte christelijke gemeente in het rijk werden.

De politieke en economische achteruitgang van het katholicisme vertaalde zich in de neiging van de katholieken om zich tot de Islam danwel de Orthodoxie te bekeren. Het eerste had de voorkeur vanwege de beperkingen die christenen werden opgelegd, in het bijzonder de belastingmaatregelen. Vanaf eind zestiende eeuw leed het rijk aan chronische inflatie en men poogde die op te lossen door de belasting te verhogen. Zo werden christenen min of meer gedwongen zich tot de Islam te bekeren (waarbij het natuurlijk de vraag is hoe blij de Osmaanse overheid daar mee was!).

Wat het overgaan van het ene geloof op het andere vergemakkelijkte was

het gegeven dat er op het niveau van de geloofsbeleving door het volk weinig essentiële verschillen bestonden tussen de twee religies. De verbeterde discussies tussen de christelijke en islamitische schriftgeleerden stonden buiten de geloofsbeleving van het volk. Het volksgeloof, islamitisch of christelijk, kenmerkte zich primair door een mix van rituelen uit christendom, Islam en wat er daarvoor was en die als voornaamste doel hadden het afweren van de vele vormen van ellende die een zestiende-eeuwse Kosovaar kon overkomen: ziektes, misoogsten en wat des meer zij. Het is niet zo dat er helemaal geen verschillen waren tussen de volksvarianten van de drie godsdiensten, maar ze waren veel en veel kleiner dan de verschillen tussen de institutionele varianten. Dat had als gevolg dat de godsdiensten tot op zekere hoogte inwisselbaar waren en zo wordt het begrijpelijk dat de overgang van de ene religie op de andere niet zo'n enorme stap was.

Dat we bekering tot de Islam niet mogen bagatelliseren blijkt uit het verschijnsel van de heimelijke christenen, lieden die om onder de nadelen van het christen-zijn uit te komen officieel moslim waren geworden maar zich eigenlijk nog als christenen beschouwden.

Een belangrijke rol in de verspreiding van de Islam hadden ook de soefi-orde. Soefi's zijn een soort islamitische fakirs die als een soort heiligen gezien worden. Sommige soefi's hadden tijdens hun leven zoveel status verworven dat ze zelfs na hun dood aanhangers bleven behouden, waaruit ordes ontstonden met een cultus rond de betreffende soefi en met hun geheel eigen rituelen. Deze mystieke genootschappen vonden overal in de islamitische wereld veel weerklank onder het volk. Ook op niet-moslims maakten de soefi's veel indruk. Hun vermeende heiligheid en spectaculaire rituelen hebben waarschijnlijk meer mensen tot de Islam aangetrokken dan de Koran. Omdat de ordes vaak, om redenen die moeilijk te achterhalen zijn, hun aanhang uit een bepaalde beroepsgroep trokken, be-

hartigden ze dikwijls ook het economische belang van hun leden. De stap om via zo'n orde tot de Islam over te gaan was dan ook betrekkelijk logisch.

De Kosovo-Albanezen zijn in de achttiende eeuw de grootste bevolkingsgroep van Kosovo geworden. Rond 1690 waren de Serviërs, die toen in Kosovo nog een meerderheid vormden, onder invloed van Habsburgse militaire successen tegen de Osmanen, in opstand gekomen. De opstand mislukte echter, de Osmanen namen drastische maatregelen en vele Serviërs vluchtten naar het noorden, naar Voivodina, net veroverd door de aan de Habsburgers gelieerde Hongaren. De Albanezen namen de plaats van de Serviërs vervolgens in. De Hongaren in Voivodina hebben zich niet tot de Islam bekeerd. Daarvoor zijn twee redenen. Ten eerste was Voivodina een vruchtbaar en welvarend gebied waardoor men minder geraakt werd door het Osmaanse beleid ten aanzien van christenen. Ten tweede had de Osmaanse heerschap over Voivodina maar iets meer dan een eeuw geduurd toen het weer in het bezit van Hongarije kwam.

BOSNIE

De islamisering van Bosnië is volgens een ander patroon verlopen, hoewel er wel parallellen zijn met Kosovo. Na hun nederlaag tegen de Osmanen in 1389 in Kosovo waren die Servische edelen die niet waren omgekomen van al hun bezittingen beroofd door de overwinnaars. De Bosnische adel was dit niet ontgaan en om een dergelijk lot te ontlopen bekeerden zij zich na hun onderwerping door de Osmanen in 1463 en masse tot de Islam. De Bosnische kerk was door de Osmaanse overwinning ineens zijn bron van inkomsten, belasting en giften van de adel kwijt en kwijnde als instituut weg. Het volk was hierdoor op zichzelf aangewezen wat betreft het onderhouden van zijn geloof. De combinatie van de inwisselbaarheid van volkschristendom met volksislam, het optreden van soefi's, het ontbreken van een lobby in Istanbul

zoals de Orthodoxen wel hadden en het overheidsbeleid ten aanzien van christenen zorgden er in Bosnië net als in Kosovo voor dat men er de voorkeur aan gaf moslim te worden.

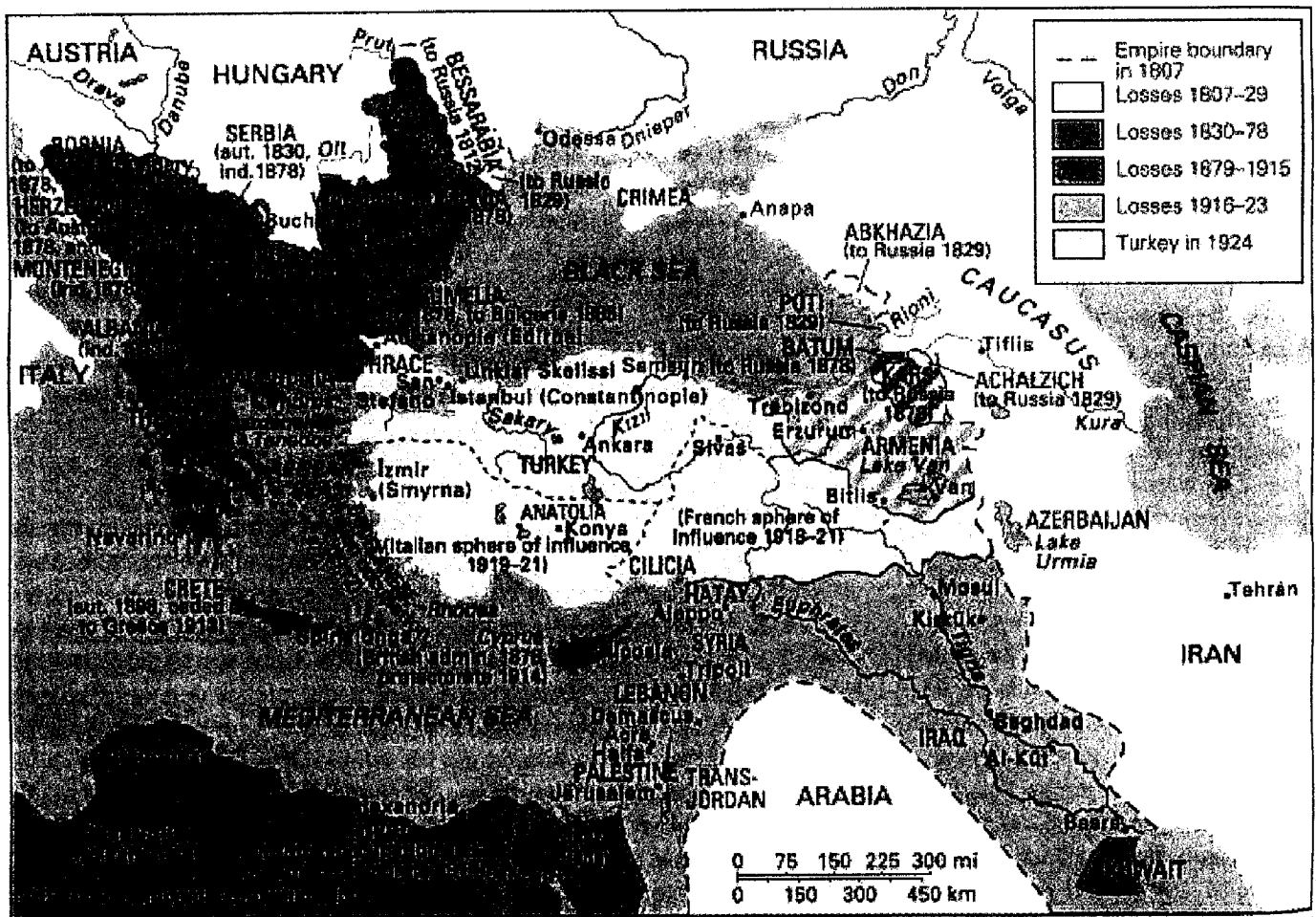
VERVAL VAN HET OSMaanSE RIJK.

In 1683 doen de Osmanen een poging om Wenen, hart van het Habsburgse rijk, te veroveren. De poging mislukt en vanaf dat moment tot de definitieve ontbinding van het Osmaanse rijk, na de Eerste Wereldoorlog, zijn de Osmanen in de verdediging. In deze periode verliezen ze vrijwel al hun Europese gebieden aan de Habsburgers, de Russen en aan door

vat. Bosnië-Herzegovina komt in 1878 in het bezit van het Habsburgse rijk.

Het Osmaanse rijk had op deze ontwikkeling gereageerd met onder andere repressie van zijn christelijke onderdanen die men steeds meer als potentiële vijanden zag. Daardoor en door de almaar toenemende belastingdruk waren die een steeds grotere haat tegen alles wat Osmaans en islamitisch was gaan koesteren. De moslims werden steeds meer gezien als collaborateurs van de Osmanen. Met name de Serviërs hadden onder de Osmaanse onderdrukking geleden. Toen zij eindelijk onafhankelijk werden, brak er voor de moslims een zware tijd aan. Een aantal werd naar

verandering naast elkaar in plaats van tegenover elkaar. Samen met Duitsland en Bulgarije nemen de oude rijken het op tegen de geallieerden. Na de oorlog ontstaat het eerste Joegoslavië. De Serviërs zijn in alle opzichten de leidende partij, tot ongenoegen van de anderen. Hierin weerspiegelt zich de uitslag van de oorlog: Servië had aan de Geallieerde kant gestaan, Kroaten en Slovenen hadden bij het Habsburgse rijk gehoord en Servië zag zich dus als overwinnaar van de anderen. Dit Joegoslavië is eigenlijk een experimenteertuin geweest voor de Groot-Servische gedachte die alle Serviërs in één staat verenigd wilde zien.

verval van het Osmaanse Rijk

hun gesteunde onafhankelijkheidsbewegingen. Ook de Osmaanse bezittingen in Joegoslavië gaan voor het rijk verloren. Voivodina komt zoals gezegd in 1699 terug bij Hongarije. Servië wordt in de negentiende eeuw een onafhankelijk koninkrijk dat Servië, Macedonië, en Kosovo om-

Turkije verdreven, de achterblijvers werden een onderdrukte minderheid.

DE EERSTE WERELDOORLOG EN DAARNA.

In de Eerste Wereldoorlog staan de Habsburgers en de Osmanen voor de

KOSOVO

In de Groot-Servische gedachte speelde Kosovo een centrale rol. Het middeleeuwse Servische rijk was namelijk in Kosovo ontstaan en het gebied werd daarom gezien als het belangrijkste deel van Servië. Het stond

de Serviërs weinig aan dat moslims, voornamelijk Albanezen, er nu de overgrote meerderheid vormden en daarom voerde men een beleid om Kosovo Servisch te maken. Moslims werden gestimuleerd naar Turkije te gaan. Dat gebeurde door intimidatie en door landhervormingen die het voor Serviërs aantrekkelijk maakten zich in Kosovo te vestigen, ten koste van islamitische grondbezitters. De Kosovo-Albanezen kwamen in de jaren twintig in gewapend verzet tegen deze politiek.

Onder Tito blijven de verhoudingen lange tijd hetzelfde. In 1974 echter wordt Kosovo een autonome provincie van de deelrepubliek Servië en wordt er gepoogd de Servische dominantie in Kosovo teniet te doen.

In 1980 sterft Tito. In Servië komt het Groot-Servisch nationalisme weer in zwang. Voor Kosovo betekent dat een terugkeer naar de politiek van onderdrukking van de moslims. Wat de Serviërs vooral verontrustend vinden is de snelle toename van Albanezen ten opzichte van Serviërs. De verhouding Serviërs-Albanezen veranderde van 18,4%-81,6% in 1961 tot 13,2%-86,8% in 1981.

Zoals wij goed weten zijn de Albanese moslims weer tegen dit beleid in opstand gekomen. De Serviërs hebben daar keihard tegen opgetreden met als gevolg een massale uittocht van Albanezen naar de buurlanden. Het optreden van de NAVO heeft ervoor gezorgd dat zij hebben kunnen terugkeren. Er bestaat nu een

sfeer van groot wantrouwen tussen Serviërs en Albanezen en het is moeilijk te zeggen hoe de betrekkingen tussen beiden in de toekomst zullen zijn.

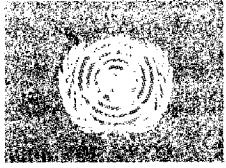
BOSNIE

Hoewel de Slavische moslims van Bosnië het in de burgeroorlog van 1991 tot 1995 erg zwaar hebben gehad, is hun relaas minder ellendig dan dat van de Kosovo-Albanezen. In 1878 komen ze onder Habsburgs gezag en pas na 1918 krijgen ze met Servië te maken. Ook zij worden het slachtoffer van de anti-islamitische sentimenten van de Serviërs en hun groot-Servische aspiraties, maar lang niet zo erg als de Albanezen. Een belangrijk voordeel dat de Bosnische moslims ten opzichte van hun Albanese geloofsgenoten hadden, was het gegeven dat in Bosnië naast een Servische meerderheid ook een grote Kroatische minderheid woonde die niet zo veel op had met het groot-Servische gedachtegoed en die in geval van nood een beroep kon doen op Kroatië. Moslims en Kroaten konden elkaar dus helpen eventueel Servisch extremisme te weerstaan. Wat ook in hun voordeel was, was hun Slavische etniciteit, waardoor ze dichter bij de Serviërs stonden dan de Albanezen. Tenslotte was Bosnië, hoewel in de groot-Servische gedachte wel gerekend tot Servië, niet zo belangrijk voor de Serviërs als Kosovo.

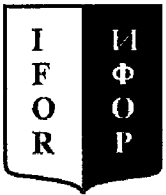
In de tijd van Tito was Bosnië-

Herzegovina een redelijk welvarende deelrepubliek en waren de moslims, die in 1971 de status kregen van Joegoslavisch volk, trouwe aanhangers van de Joegoslavische gedachte, oftewel het idee dat alle Zuid-Slaven ondanks hun religieuze verschillen één volk zijn die één natie vormen. Tot het einde van Joegoslavië toe hebben zij geprobeerd de federatie te redden.

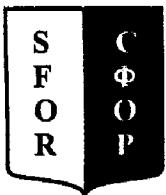
Eén van de manieren waarop Milosevic de oorlog tegen de Bosnische moslims rechtvaardigde was door ze ervan te beschuldigen een radicaal-islamitische, anti-Servische staat te willen stichten. Hoewel de president van Bosnië-Herzegovina, Izetbegovic, inderdaad ooit heeft geschreven dat de Islam superieur is aan het Christendom, is deze beschuldiging verder totaal ongegrond. Wel is het zo dat veel moslims naar aanleiding van de wreedheden die tegen hen begaan zijn in de burgeroorlog, zich bewuster zijn geworden van hun islamitische identiteit en bij sommigen heeft dat er toe geleid die identiteit sterker te willen uitdragen. Tijdens de oorlog zijn veel moslims naar het buitenland gevlucht. Velen van hen zijn weer teruggekeerd en al met al is hun totale aantal niet dramatisch gedaald. Momenteel zitten de Bosniërs met Kroatië in een samenwerkingsverband en lijkt hun positie redelijk veilig. Het is echter onmogelijk om te zeggen of dit zo zal blijven of niet, de ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië kunnen nog alle kanten op.

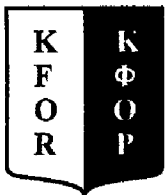
UNPROFOR

IFOR

SFOR

KFOR

?

WHATFOR